

TRANSILVANIA

FŌIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 6.

SIBIU, 15 IUNIE 1890.

Anulŭ XXI.

OBSERVAȚIUNI ASUPRA GRAIULUI ARDELENESCŪ ÎN RAPORTŪ CU LIMBA LITERARĂ DE PESTE CARPAȚI.

(Urmare).

Partea I-a a cercetărilor de față a tratatŭ despre limbă ca *materie*, voiŭ să ȃicŭ că amŭ luatŭ în considerare cuvînte și forme isolate. În acēsta a II-a parte ne vomŭ ocupa cu locuȚiuni și sintaxă. LocuȚiuni se numescŭ o legătură de cuvinte exprimăndŭ o idee, fără a forma o propoziȚiune întregă, d. e. „a căuta afară”. Sintaxa se ocupă cu împreunarea cuvintelorŭ în propoziȚiuni întregi, și a acestorŭ din urmă în fraze. Nimicŭ nu ne arată mai deslușitŭ *spiritulŭ* unui poporŭ decătŭ modulŭ de a-și exprima și grupa ideile. „Ori-ce poporŭ, ȃice *Michelet* (*Mon journal*. Paris 1888) își fixeză în vocabularŭ și sintaxă caracterulŭ moravurilorŭ și civilizaȚiunei „sale. Din unŭ numărŭ ore-care de exemple bine alese, pŭte „cineva să descopere geniulŭ unui poporŭ după vocabularulŭ seŭ”. În adevărŭ altfelŭ se exprimă bună-ŭră germanulŭ, și earăși altfelŭ francesulŭ; unulŭ e pedantŭ, întunecosŭ, greoiŭ, celalaltŭ clarŭ, vioiŭ, fără pretenȚie. Acestŭ sistemŭ alŭ spiritului germanŭ d'a se separa de totŭ ce e popularŭ, comunŭ, care decerne numele de mare numai scriitorului, care și-a pututŭ ascunde ideile în forme întunecŭse, inaccesibile ca și oracolele dela Delphi....., a influenȚatŭ sintaxa germană, făcēndu-o savantă, condensată. Sintaxa francesă, din contră, e populară, analitică, ea expune ideile pentru a fi înȚelese la prima vedere, fără frămēntare de capŭ.

Noi Români, cari sântem un popor de viță latină, să ne ferim d'a imita spiritul nemțesc și cel unghuresc și să curățim cu o stăruință neadormită din limbă, din obiceiuri, din apucăturile noastre, totu ce nu e moștenit și prin urmare românesc. Noi prin caracterul nostru franc, prin aspirațiunile noastre umanitare și liberale, prin limba noastră sonoră, prin modul nostru de a ne exprima nobil fără emfasă, natural fără a fi trivial, prin totu în fine ce deosebesce pe un popor latin, trebuie să formăm o insulă mică, dar înflorită în oceanul străinismului. Prin asta nu voim să dicu ca să ne separăm cu deseversire de poporele vecine, să nu mai primim dela ei nimic, nici ce e bun. Ba da, să primim totu ce e bun din ori-ce parte să ne vie cu o condiție însă: să'lu însușim sub forma cea potrivită spiritului latin în genere, și spiritului românesc în particular. Așa d. e. sântu unii, cari laudă spiritul de economie alu germanilor, opunându-i amorul pentru lux și lucruri frivole alu rasei latine. Ne aducă ca exemplū de imitatū femeea germană din clasele mai culte, care nu se crede dejosită mergendu în țergu cu panerul la brațu, seu pe burgesul cu o poziție respectabilă, care face călătoriile de plăcere (Vergnügungsreise) în vagoane de clasa III-a, inspirând parfumul luleleloru țărănesci.

Căsnicia și economia sântu, fără dór' și póte, lucruri laudabile. Sub formele amintite ele însă sântu repulsive firii românesci. Românul, ca și Francesul, Italianul etc. decât mai liberalu în fondu decât Germanul, e mai aristocraticu în apucăturile sale, în observarea formelor de bună-cuviință, și dacă face economii, le face sub o formă mai rațională și acolo unde sântu necesare. Acestu fenomen ilu putem observa în tóte: în politică, societate, literatură, voim să dicu deosebirea spiritului latin de cel german. Sântu o semn de scriitorii în țerile ciscarpatine, cari exaltă profunditatea mintii Germanilor, puterea ei de abstractiune ce se manifestă în produsele lor literare. Abstracțiunea, e, de siguru, o formă divină a minții omenesci, care ne face să ne ridicăm de

asupra vulgului, să vedem mai bine și mai departe decât el. Când cineva prin abstracțiuni reușește a descoperi adevăruri concrete, de un folos real, se poate numi cu drept cuvânt un corifeu. Dar a se complăcea în lumea idealurilor și a abstracțiunilor, perdându cu desevârșire terenul lumii reale, fără alt scop decât a face act de un spirit de estravanță, nu poate érași fi compatibil naturei rasei latine. Acesta poate fi bună pentru popóarele de viță germană, cari nu găsesc recompensă în locul acelor aiurări, nici în clima, nici în limba, nici în caracterul lor.

Cu un cuvânt, dacă voim să avem o limbă, care să fie românească, nu numai prin cuvinte dar și în exprimarea și gruparea ideilor noastre, trebuie mai întâi să simțim și să cugetăm românește. Ni s'ar părea acesta, la prima vedere, lucru ușor. S'ar pute crede că ajunge, pentru a vorbi bine românește, ca cuvintele să fiă românești. Forma exterioră, cuvintele, sânt lucru secundar în asta privință; totul e *spiritul* limbei. Să luăm un exemplu: „trage-ți cismele“, atât cuvântul *trage* cât și *cismele* sânt cuvinte cunoscute, dar în legătura amintită constituesc un non-sens. În limba română *trage* (sus) nici odată nu poate însemna a încălța ca cuvântul: *aufziehen* în nemțesce. În românește a *trage* va să dică pur și simplu a opune o forță atractivă inerției seú rezistenței unui corp. Germanul, în mersul ideilor sale, care-i este special, a generalizat întrebuințarea acestui cuvânt, ceea-ce n'a făcut Românul. Eată de ce numita expresie, deși la aparență pare a fi românește, nu se poate înțelege decât de aceia, care cunosc limba nemțescă, cu alte cuvinte e de neapărată trebuință ca cineva să învețe mai întâi nemțesce ca să potă înțelege o asemenea limbă românească, ceea-ce ar fi absurd.

Dar pe de altă parte, cu cât e de necesar ca scriitorul român să scrie în spiritul limbei românești, să observe cu rigóre toate cerințele de stil, de expresie, cu atât, recunoscem că, acestă e foarte dificil. În Transilvania, Bu-

covina etc. unde vorbirea limbei germane și ungare, precum și cetirea obișnuită a ziarelor scrise în aceste limbi, influențază pe nesimțite însuși modul de cugetare, scriitorul se cere o atenție particulară pentru a satisface cerințele stilului românesc. Care sînt însă mijlocele de a ne feri de această contagiune vătămătoare a spiritului străin? Eu nu cunosc decît două: cetirea asiduă a cărților și ziarelor reputate ca bune; cunoscerea unei limbi neolatine, și mai ales a limbei franceze. Am recomandat, în prima linie limba franceză, fiindcă este cea mai bogată dintre limbile romane și ne prezintă în modul cel mai clar caracterul analitic, care e trăsătura principală a limbilor născute din limba latină. Sub caracterul analitic înțelegem însușirea unei limbi de a analiza ideile, adică de a le exprima mai detaliat și mai circumscris. Această analiză se poate observa la cuvinte izolate, precum și în expresiuni și propozițiuni întregi. Germanul prin cuvîntul *Dampfschiffahrtsgesellschaft* exprimă o idee pe care limba română trebuie s'o analizeze și s'o exprime cu patru cuvinte, adică: societatea de navigațiune cu vaporu. De aci urmează că expresiunile întrebuintate de un scriitor fără de bunul simț, ca: conștiință în loc de: avînd cunoștința etc. sînt antipatice limbilor neolatine. Ce e drept avem și noi cuvîntul conștiință, decît în acest cuvînt simțul compozițiunii etimologice s'a pierdut cu desăvîșire și constituie o singură idee inseparabilă, ceea ce nu există în privința cuvîntului conștiință. Prin recomandarea limbei franceze n'am înțeles ca toți Români să-o vorbească la perfecție, nu, dar, e de dorit ca orî-ce Român cult să aibă oare-care cunoștințe de limba și literatura aceluia popor, care a mers în totdeauna în fruntea civilizațiunii române. Eată cum apreciază dl. *Al. Xenopolu*, eminentul autor al „*Teoriei lui Rössler*“, influența franceză în România, într'o conferință ținută la Ateneul român la 1887:

„Dintre toate mișcările, cari au însoțit propășirea și dezvoltarea noastră, nici una nu se poate asemena cu plecarea

„noastră aproape nețarmurită către cultura franceză. Ea a fost
 „aceea, care a transformată din rădăcină și până în creștetul
 „ei starea noastră atât politică cât și culturală; ea a fost
 „aceea, care ne-a inspirat toate ideile regenerătoare întregii
 „noștre vieți; ea a fost vârguța magică, la atingerea căreia
 „massa informă a trecutului nostru a lepădată greoaia lui
 „haină, lăsându de odată expusă privirilor noastre fermecă-
 „torul chip al vieții civilisate. Dacă timpul mi-ar permite
 „a vă face tabloul, fiă culturală, fiă politică, al traiului
 „nostru de altă dată și l'ași asemăna cu acela de astăzi, am
 „remâne cu toții uimiți de schimbarea severșită....”

Știu că imitațiunea franceză a întrecut adesea hotarele
 raționale și a devenit la societatea înaltă din România chiar
 ridicolă, binele adus e însă nemăsurat de mare pe lângă
 răul ce l'a cauzat.

Dar eată-ne ajunși cam de parte dela sintaxă, vor
 obiecta unii. Nu, de loc. Tot ce privește spiritul, ge-
 niul unui popor e, precum am văzut, în legătură in-
 timă cu limba sa, în acest sens dar cred, că acesta di-
 gresiune aparentă a fost inevitabilă.

Să revenim deci la obiectul propriu și să dăm aci câteva exemple de expresii și
 sintaxă greșită.

Vom începe cu:

A. Locuțiuni viciose.

Președintele *aduce înainte* (observă, atrage atenția etc.) germanism:
 bringt vor.

Din *parte* bine informată (din isvor) germ. Seite.

Proiectul *merge într'acolo* (prevede, are în vedere) germ.

A fost înaintat la *rangul unui* general (la gradul de) germ. zum
 Range eines G.

Demonstrând față de dăătorii de lucru (făcând demonstrații în
 contra patronilor) germ. În românește a demonstra va să dică a
 dovedi ceva în mod științific.

Adunarea s'a *determinat* pe ziua de 15 Aprilie (s'a decis ca adu-
 narea să se țină la 15 Aprilie). Determina în limbile neolatine
 însemnă a indica cu precizie; a face de a se lua o decizie,
 o direcție.

S'aũ cassat tribunalele (Tribunalele s'aũ desființat), se casséză o sentințã, un concurs etc. Termenii consacrați nu se pot interverti. Așa bunã orã se ȃice: se *anuléză* un testament, o decisiune; se *abrogă* o lege; se *ridicã* o carantinã etc.; se *resilieáză* un contract; se *invalidéză* o alegere; se *desființéză* o societate; se *scóte*, *șterge* un paragraf ș. a.

Atitudinea compactã a majoritãții (atitudinea fermã, ținuta solidarã), Atitudine compactã nu existã.

Autenticarea protocolului (Verificarea procesului verbal), a autentica este un termin exclusiv de drept. Se autenticã actele și se verificã faptele.

Candidatul sã aibã o *viațã* nepãtatã (conduitã, purtare, trecut), germ. unbeflecktes Leben.

Detragerile din lefurì (reținerile, scãderile), germ. Abzug. ung. levonás. Vreme tare în Seghedin (furtuna), ung. nehéz idő; vremea nu e nici tare nici móle.

Inspecțiunea în înțeles mai strins (mai bine e propriu ȃisã), ung. szoros értelemben vett.

Condamnat *la perderea oficiului* (a fost destituit), ung. hivatal vesztés.

Manifestațiunea a *decurs* în liniște (s'a petrecut, a avut loc), ung. lefolyt.

Du-te afarã! (eși!), germ. geh' hinaus, ung. takarodj ki.

Cautã bine *afarã* (este bine la față, e voinic), germ. schaut gut aus, ung. jól néz ki. Asemenea e de reprobát și prospiciazã.

Trage sus ceasornicul, (intórce), germ. aufziehen, ung. fölhúz.

Trage cismele, pantalonii (incaltã, îmbracã), germ. aufziehen, ung. fölhúz.

Dã sus cofêrul pe tren (preda cofêrul în tren), germ. aufgeben, ung. föläd.

L'a declarat de ales (l'a declarat ales), germ. zum.

L'a numit, ales de notar (l'a ales, numit notar), germ. zum.

De-a rostul (în România, se ȃice: pe de rost)

Juca, cânta pe clavir (cânta la pian, insã: din viórã).

Rupturã de nori (plóie torențialã) germ. Wolkenbruch, ung. felhőszakadás.

Candidatulũ a *reșãșit* (s'a retras), germ. zurückgetreten, ung. visszalépett.

Prinde caii în ham (pune caii la trãsurã), ung. hámba fog.

S'a tractat de (era vorba de), germ. es handelte sich um.

Consciu de poziția sa (avênd eunoscința importanței poziției sale).

Afaceri *legate cu persóna sa* (care îl priviaũ).

Pentru *de a* se asigura (spre a se asigura), germ. um zu.

De câte-orì *merge* 3 în 12? (se cuprinde), germ. wie oft geht, ung. hányszor megy.

În fine s'a început cu cestiunea scolii (s'a luat în desbatere cestiunea scólei), germ. anfangen mit.

Varsă în pahar (se dice tornă în pahar; însă: varsă din pahar).

Un nume bine sunător (armonios, plăcut), germ. wohlklingend, ung. jóhangzású.

A se juca de-a cărțile (a juca cărți), se dice însă a se juca de-a baba-órbă, de-a mijotca etc.

Punct de punct (punct cu punct, din punct în punct).

De voesce orî nu voesce (vrînd nevrînd), ung. ha akar ha nem.

N'a vrut să se dea pradă acestei idei (să se sacrifice), ung. magát prédául adni.

Față cu punctul de vedere al episcopului (cu vederile), se dice: din punct de vedere, și nu față.

Alegerei aú premers pertractări între liberali și radicali (înainte de alegere o înțelegere a avut loc între liberali și radicali), germ. vorgegangen, cuv. premerge nu există.

S'a fost lansat versiunea (eșise, circulase versiunea), a fost mâncat, a fost bătut etc. în loc de: mâncase, băuse etc. e tot ce pôte fi măi absurd, e un maghiarism îngrozitor: evett volt, ivott volt.

Ca să obléscă calea candidaturii (să prepare) ung. egyengesse.

Excese mărunte (mici, neînsemnate), ung. apró.

Mult stimat dle! (Domnule!) Stima e un lucru cu mult măi precios pentru a face paradă prin ea la fiă-care moment. Acest mod de adresă e nemțesc.

Sala de consultație a comitatului (sala de consiliu); consultație, cere-re de sfat.

Generalul a inspiciat școla de cadetii (a inspectat școla militară).

Camera advocațială (advocaților), adjectivul advocațial nu există.

Alesul Patriarch, G. B. (Patriarchul ales, G. B.) adjectul se pune înaintea substantivelor de regulă pentru a areta o calificațiune excepțională, sau pentru a releva, o calificațiune d. e. elocuentul orator, marele om, dar alesul patriarch nu se dice.

Presumptivul moștenitor al tronului (mostenitorul presumpțiv al tronului).

Discurs avéntat (entusiast, plin de foc), ung. fellengző, germ. hoch schwebend; avéntat nu e cuvânt românesc.

Desbaterile delegaționale (delegaților) cuvântul delegațional nu există.

Drumul ferat (drumul de fer, însă: calea ferată), usul limbei nu se pôte înfrunta fără a face act de extravaganta.

Din aceste câteva exemple citate, cari s'arú puté înmulți la înfinitú, putemú óre să formulámú câteva principii conducétóre? Putemú, și eatá ce anume principii:

1. Amú vedútu că cele măi multe și grave greșeli s'au făcutú acolo unde locuțiunile s'au tradusú din vorbá în vorbá

din limbi străine, fără considerare dacă e românește sau ba. Prin urmare e de recomandat ca toți aceia, care traduc din nemțește sau ungurește să se ferescă de traduceri literale, și în casă dacă nu ar cunosc expresiunile și locuțiunile românești corespunzătoare și *consacrate* prin usă, să dea expresiunilor o altă întorsătură și să se exprime cum s'ar exprima un Român cu bunul simț, care nu scie nici ungurește nici nemțește.

2. Să ne ferim d'a crea din capul nostru cuvinte noi, pe care nu le înțelege totă lumea. Scriitorul trebuie să cunoscă limba publicului cult și nu vice versa. Scriitorul n'are dreptul de-a schimba nimic în limbă, dacă nu vrea să fie ridicol. Ce s'ar dice despre un scriitor maghiar, care ar întrebuința expresia: szerelmes vagyok pipa (amoretzat lulea) sau de unul german care ar dice: pferdiren (călări)? Acele cuvinte se expresiuni n'ar exista decât în imaginațiunea lui și ar fi neînțelese, precum sânt de neînțelese pentru Românii cuvintele ca: avântat, delegațional. „Limba în orice manifestare a ei, dice d-lui Maiorescu în Criticele sale (pag. 52), „în gramatică, ca și în expresiuni și idiotisme, este un „productă necesară și instinctivă ală națiunii, și individulă „nu o pte nici odată modifica după rațiunea sa izolată“.

Limba nu e proprietatea exclusivă a câtorva cărturari, ci a națiunii. A o modifica în mod arbitrar, nimeni n'are dreptul. Fără îndoie și limbele tind la progres, la forme mai curate, la o materie mai omogenă. Dar această selecțiune se face pe nesimțite, prin un curent necesar și iresistibil ce cuprinde întreaga națiune. Să sperăm că și în sinul românismului se va nasce odată un al doilea Dante Alighieri, care unind în sine într'un grad înalt spiritul neamului nostru, să impună prin forța geniului se cuvinte și forme noi.

Până atunci însă să primim cu toți o limbă literară unică, să veghiăm asupra integrității ei, care e o condiție fundamentală a progresului nostru cultural.

B. Sintaxă.

În cele ce urmăză voiŭ releva principalele greșeli observate la scriitorii ardeleni în modulŭ de a-și enunța și grupa ideile.

Nu e intențiunea mea să facŭ unŭ cursŭ completŭ de sintaxă, căci se presupune că orî-ce scriitorŭ are cunoscînțele indispensabile de limbă și gramatică. Observațiunile mele vorŭ avé în vedere numai câteva deosebiri de topică și de sintaxă, care se potŭ observa între scrierile apărute dincóce și dincolo de Carpați.

1°. Subiectulŭ propozițiunei trebuie, pe câtŭ se póte, să ocupe primulŭ locŭ, fiindŭ că atențiua nóstră se concentrá mai alesŭ asupra lui. Topica limbei române, în tesă generală, e următórea: subiectŭ, verbŭ, acusativŭ, dativŭ (saŭ genetivŭ), d. e.

Pavelŭ a trimisŭ o scrisóre amicului seŭ. Acusativulŭ se pune după celelalte casuri când e mai lungŭ saŭ când are vre-unŭ complementŭ, d. e.

Pavelŭ a trimisŭ amicului seŭ o carte apărută de cu-rênd la Bucuresci.

Întervertirea acestei ordini se face numai în casuri speciale, când relevarea vre-unui cuvêntŭ din propoziție o cere acêsta, casuri la cari bunulŭ simțŭ și urechea scriitorului trebuie să decida. Decî nu e românesce când se dice:

Despre situațiunea în Ungaria *aduce* Mémorial diplomatique unŭ articolŭ (trebuie: Mémorial diplom. *aduce* etc).

Saŭ: Alegerii aŭ premersŭ *înțelegeri* între liberali și radicali (trebuie: O înțelegere s'a făcutŭ înainte de alegere între liberali și radicali).

2°. Determinativele se punŭ după subiectŭ, căci înainte de tóte trebuie să scimŭ despre cine saŭ ce se vorbesce, pentru ca să-lŭ determinămŭ mai de aprópe. Este decî absurdŭ a dice: *Atașatulŭ sêrbescŭ din Viena* vice-colonelulŭ M. a fostŭ primitŭ în audiență (ci: *D-lŭ Locotenentŭ-colonelŭ M., atașatulŭ sêrbescŭ din Viena* etc). Acesta e unŭ germanismŭ oribilŭ, de care trebuie să ne păzimŭ.

3°. Complementele, adecă cuvintele care completează înțelesul unui cuvânt, trebuie aședate pe cât se pôte de aprópe de cuvântul la care se referesc, pentru a nu da naștere la neînțelegere. De exemplu.

Pompierii aú scápatú pe ómení cu luntrițele din locuințele lorú. „*Din locuințele lorú*“ e complementul cuvântului „ómení“, decí trebuie să đicemú: Pompierii aú scápatú cu luntre pe ómení din locuințele lorú.

Saú: Astáđi a sositú ambasadorulú francesú la Viena (e mai clarú a se đice: Astáđi a sositú la Viena ambasadorulú francesú; fiindú „*la Viena*“ complementul verbulu „a sositú“).

Vorbindú de complemente, vomú observa asemenea, că mai multe cuvinte nu potú avé unulú și același complementú, decâtú atunci când tóte pretindú aceeași specie de complementú d. e.

Acestú copilú *se supune și ascultá* pe părinții seí. (Propoziția acésta e viciósă, căci „*se supune*“ cere dativulú și nu acusativulú ca „*ascultá*“, trebuie decí să đicemú: Acestú copilú *se supune părinților seí și-í ascultá*).

Totú în acestú locú vomú nota că complementele unui cuvântú trebuie să fiá de aceeași specie.

Vomú đice:

Ímí place fumatulú și plimbarea,

seú: ímí place să fumezú și să me plimbú.

Nu se pôte ínsá đice: Ímí place fumatulú și să me plimbú (adecă unulú verbú și altulú substantivú).

4°. Propozițiunile trebuie să fiá câtú se pôte de analitice, adecă să nu concentrámú prea multe idei în cuvinte puține, ca Nemții și Ungurii, a cărorú limbá fiindú mai sinteticá, o permite acésta. În limba románă, din contrá, trebuie să detaiámú ideile ca să ajungemú la o precisiune și claritate, cari sântú semnele distinctive ale tuturorú limbilorú romanice.

Să ne ferim decî de propoziții ca :

Aceste probe se condiționează una pe alta (în locu de : stabilirea, saũ justeța, unei din aceste probe presupune justeța celeilalte).

Saũ : Era unũ bărbatũ consciũ de pozițiunea sa (În locũ de : era unũ bărbatũ care cunoșcea importanța pozițiunii sale).

Tóte regulele sintaxei române tindũ, precum amũ vędũtũ, la claritate și precisiune. Orĩ cine va scrie într'unũ stilũ greoiũ, condensatũ, întunecosũ, dubiosũ saũ plinũ de pretenții, e străinũ de spiritulũ limbei romãnesci.

A. Șulutũ Cãrpenișeanũ.

SCIINȚA ÎN ȘCOLĂ ȘI AFARĂ DE ȘCOLĂ.

I.

Între mișcãrile mai nouę de pre terenulũ pedagogiei moderne este caracteristicã cu deosebire tendența de a prelucra și preforma tóte sciințele, ce se propunũ în școlã educativã, conform scopului acesteia și a face distincțiune între sciința din școlã și afarã de școlã, numindu-o pre aceea : *sciința de (pentru) școlã*, earã pe acęsta *sciința de specialitate*.

Se póte, ca distincțiunea acęsta sã parã cam curiosã, mai cu sémã când ne gãndimũ, cã sciința, ca rezultatũ alũ unei munci spirituale de vécuri, dacã ea se basęzã pre realitate, nu mai póte sã fiã altcum, decãtũ cum ni se presintã în sistemele formate și admise de lumea învęțatã. În tesã generalã nice nu póte sã mai încapã vre-o escepțiune contra unei atari obiecțiunii, pe cãtũ de adevęrate, pre atãtũ și de îndreptãțite. Darã nice nu e de cređutũ, cã arũ și încerca cineva sã susținã acęstã distincțiune chiar și numai din punctulũ de vedere alũ *calitãții sciințelorũ*, care pãnã atunci remãne neatãcabilã, pãnã când remãne neatinsã basa lorũ realã, singura normã hotãritoare asupra existenței orĩ neesistenței acelora. Nu totũ astfelũ ni se presintã cestiunea dacã, transpunęndu-o

pre terenul școlii, voimă să ne dăm sémă asupra *cuantității*, și mai ales a *formei*, sub care ea are să se presinte, care altcum are să fiă aici și altcum pentru trebuințele omului de specialitate.

Dacă căutăm să ne dăm séma asupra științelor, astăzi cunoscute și recunoscute în cercurile ómenilor învățați, aflăm, că ele nu au fost create deodată cu lumea, bună óră ca dețta Palas Athene din capul lui Iupiter, ci s'au dezvoltat în cursul timpului, și au decă și ele istoria lor cu începutul și peripețiile prin cari au trebuit să trecă. Chiar și astăzi ómenimea nu încetă a afla nouă științe și după prevederile ómenesci cercetarea acésta are să mérgă în infinit.

Cu câtú însă o știință are unú trecutú mai depărtatú, cu atâtú este mai vastă și chiar și mai perfectă în rezultatele ei positive, pecând o știință mai tineră de aci înainte prin o assiduitate neîntreruptă, tinde numai cătră o astfel de perfecțiune.

Pentru bărbatul de specialitate este neapăratú de lipsă să fiă pe deplinú orientatú odată în sistemul științei sale după cum elú e formulatú de timpulú în care trăesce, altădată să cunóscă trecutulú acestei științe, să cunóscă factorii cari au rídicatú ori au împedecatú știința, dacă voesce să nu cadă în erorile, în cari au căđutú alți mulți înainte de elú. Nimenea nu va puté să devină factorú hotăritorú în specialitatea sa, dacă nu va ținé contú de aceste cerințe.

Este știutú însă, că chiar în același ramú de știință întâlnimú nenumerate sisteme, de óre-ce fiă-căruia 'i stă în deplina libertate de a-și croi sistemulú seú după cum 'lú taie capulú și nu este silitú a se ținé de unú sistemú adoptatú de majoritate. Între tóte sistemele posibile există totuși unú punctú de unire, și acela este că ele nu ne dau decâtú rezultatele dobândite în cutare ramú de știință, dar nu ne arată și modulú cum ele s'au formatú; ele ne dau lucrulú de agata și noi avemú să'lú mistuimú.

Pentru înțelegerea lucrului să ne scoborim din generalități la specialități și să cercetăm la acestea adevărul celor susținute mai sus.

Începem cu științele naturale, la cari este mai marcant sistemul și mai ușor de înțeles, decât la celelalte, cel puțin sistemul după care se predă astăzi știința în școală.

Aici earăși avem să deosebim științele naturale *descriptive*: zoologia, mineralogia, botanica, de cele *explicative*: fizica și chimia, și să abstragem deocamdată dela celelalte științe, ce cad în cadrul acestui ramă, cum e bunăoară: anatomia, fiziologia animalelor și a plantelor, biologia, morfologia etc.

În sistemul științelor naturale descriptive aflăm pe trépta cea mai înaltă cele trei *împărății*: a animalelor, a plantelor și a vegetalelor; dela acestea ne scoborim la *tipuri*, dela tipuri la *classe*, dela classe la *ordini*, dela ordinii la *familii*, dela familiii la *genuri* și în urmă dela genuri la *specii*. Nenumerate sânt speciile cuprinse în această țesătură a gândirii omenesci și nenumărați bărbații, cari au meritul de a fi contribuit la această lucrare intelectuală.

Încă și astăzi nu este cunoscută fauna și flora tuturor părților de pe întreg rotogolul pământului și vor mai trece câte vécuri, până când se va pute dice, că a străbătut ochiul omenesc pretutindenea.

În fața acestui fapt până unde poate să méréga pretențiunea școlei de a da o cultură generală multilaterală? Puté-va ea óre, ca în timpul câtă ți este dat de a cultiva generațiunea tineră, să satisfacă acestei cerințe?

Da! vor răspunde unii, de óre-ce în ună ană, doi, prea ușor poți să dai elevilor cunoscințe deajuns din științele amintite și cu un manual bun la finea anului séu la finea a loră doi ani, vor sci să-ți enumere indiviđi din cutare gen, familie, ordine și clasă, așa încâtú vei poté să și seceri laude la vre-ună eventuală esamenă. Admitem că tóte acestea sântú posibile, nu putem însă să nu ne întrebăm: óre prin acésta

aŭ și câștigatŭ ceva elevii în privința dezvoltării lorŭ spirituale? Óre vorŭ și remâne cunoștințele câștigate în timpŭ așa scurtŭ, o proprietate sigură și durabilă, de carea să poți dispune ori de câte-ori vei avé trebuință?

Esperiența de tóte zilele prea adeseori ne convinge, că în cele mai dese casurŭ silințele școliei devinŭ iluzorice și mintea elevului nu se alege de multeori, decâtŭ cu numele cutărei științe, seŭ cu numele câte-vre-unui individŭ din ramulŭ științelorŭ naturale. Acesta nu este ficțiune, ci adevărŭ basatŭ pre casurŭ singuratiche și documentatŭ cu deosebite ocaziuni și în deosebite împrejurări.

Într'o lumină totŭ așa de puținŭ favorabilă ni se înfățișează și cunoștințele, pe carŭ le dă școla din fizică și chemiă. Resultatele adevărate ale acestora, după cum le aflămŭ în manualele de școlă, sântŭ *legile fizice* și *chemice*, carŭ arŭ trebui să fiă unŭ avutŭ comunŭ alŭ tuturorŭ ómenilorŭ cu pretențiunea de a avé o cultură generală. Legile acestea aŭ să fiă scopulŭ cătră care trebuie să ținéscă învățământulŭ din fizică și chemiă. Nicŭ când însă nu se va puté ajungé acestŭ scopŭ, dacă școla va căuta să se țină de sistemulŭ depusŭ în cártea omului de specialitate și să urmărésca metoda acestuia în comunicarea cunoștințelorŭ. De aci se explică faptulŭ, că deși științele naturale aŭ luatŭ în deceniile din urmă unŭ sborŭ puternicŭ, totuși încă multŭ va trebui; până ce se va puté afirma despre ele că sântŭ pre deplinŭ validitate în consciința popórelorŭ și a ómenimeii. Cu tóte acestea nicŭ când nu arŭ fi consultŭ, ca reprezentanții acestora să mérgă mai departe cu pretențiunile, decâtŭ le permite adevărata lorŭ valóre în o școlă educativă. Vorŭ avé deci să fiă supuse unorŭ restricțiuni, dictate de scopulŭ învățământului educativŭ, atâtŭ cu privire la estensiunea, câtŭ și cu privire la forma, în care ele aŭ să se predea.

Voidŭ a estinde cercetările mai departe pe alți ramŭ ai științelorŭ, ne oprimŭ la matematică și specialŭ la geometriă, carŭ sântŭ mai aprópe de științele naturale; avéndŭ

să se ocupa cu numerarea obiectelor din natură și preste totu cu cuantități, cu forma și măsurarea acestora.

În matematică întâlnim *axiome, reguli și formule*, cari așa secol numai pe matematicul de specialitate pot să-l atragă și să-l facă plăcere, ear pentru un nespécialist sânt aramă sunătoare. Pot însă să devină foarte atrăgătoare aducându-le în legătură cu practica vieții, și arătându-le la acesta importanța și folosul lor. Este falsă acea metodă didactică, carea purcede dela axiomă, regulă, secol formulă și numai după-ce și-a însușit-o pe acesta elevul, se înțelege în modu mecanicu, caută a o și aplica la exemple din viață, în locu să lase, ca acele să urmeze din acestea. Atare procedere ne indică punctul de vedere alu omulu de specialitate ear nu pe alu pedagogulu adevăratu. Totu pe basa unu asemenea modu de vedere putem să înțelegem și procederea acelor, cari ceru să se învețe mai de grabă *teoremele* decâtu *dovezile*, în locu să caute ca elevul să ajungă la acele prin judecata propriă.

Nu cumva este falsă ore și procederea acelor în planimetriă, cari, urmându sistemei adoptate în sciință, ducă pre elevu dela punctu la liniă, dela liniă la față, dela față la corpă?

Noi credem, că vechii Egipteni, când voru fi începutu să-și măsore câmpul lor, mai întâiu au dat preste fețe, apoi preste linii și numai mai în urmă preste puncte de demarcare. Totu astfelu când s'au apucatu de zidirea de monumente în Memphis și Theba, ale căroră urme s'au păstratu în piramidele regiloru, prima dată voru fi vedutu corpurile, apoi fețele, liniile și punctele și aflându că unele corpuri sântu egale în privința formei cu celelalte, voru fi venitū și le voru fi datū aceeași numire. Celu puținū așa numai ne putem închipui desvoltarea și sistemisarea cunoscințelor geometrice și preste totu a sciinței, *geometria*.

Ore spiritulu nostru astăzi altfelu decâtu pre acesta cale ajunge a avea idea unu corpă geometricu? Ore începe elu să vedă mai întâi numai puncte, apoi numai linii, fețe și

corpuri? Responsul să și-lă dea fiă-care, observându-se pe sine și făcându observare și la alții.

Câte timpuri au trecut până s'au formulat cunoscințele din științele naturale și matematice și s'au depus în sisteme, după cum le aflăm în cărțile respective. Cunoștințele aceste sânt numai nescie abstracțiuni din mi și mi de casuri, și ca atari ușor de priceput numai pentru bărbatul dedat a se mișca în atari sfere înalte, care dedare și el și-a căștigat-o prin muncă îndelungată.

Nu păcătuim ore în contra desvoltării naturale a spiritului generațiunei tinere, când voim să-lă forțăm și pe acesta a se ridica pe atari înălțimi olimpice? Nu simțim noi ore povara grozavă, cu care îi încărcăm spiritul lui cel crud și fraged? Credem că viața va da fiă căruia din noi răspunsuri cât se pôte de evidente la întrebările aceste.

Întorcându-ne privirile acum asupra științelor limbistice urmăm să cercetăm cum se are lucrul și aici. Pe terenul acesta dăm de cunoscințe sistemisate în *gramatică, sintaxă, stilistică, literatură*. Dacă ne uităm în un manual de școlă aflăm, că în gramatică se tracteză părțile vorbirii aprupe în aceeași ordine, aflăm că la declinațiunea substantivelor mai întâi este nominativul, la verbe prezentul și persóna întâi și numai după aceea ordinea sciută. Totodată cartea se începe cu definițiuni despre aceea ce numim ființă séu lucru, ba la unele pôte chiar cu definițiunea științei*). Chiar și în sintactică aflăm definițiuni și apoi deprinderi; în stilistică felurile stilului, diferitele figuri oratorice și numai mai pe urmă vin și exemplele, prin cari se cercă ilustrarea. Istoria literaturii ne presintă judecăți străine parte a autorului vre-unui manual, parte a altor băbați, asupra vre-unui literat séu asupra vre-unei scrieri.

*) Multe din gramaticile, edate în timpul mai recent, par a cerca să se emancipeze de sub metoda științifică tradițională și să devină mai practice.

ni Pre lângă acestea ele se tractează încă și separat, așa că odată se propune gramatica și apoi sintactica, pre când d'ora cu multu mai naturală ar' fi tractarea loră împreună deore-ce și copiii când vorbescū nu vorbescū altcum, decâtū în diceri și nici decât odată întrebuintându numai substantive, altă dată numai verbe, seū alte părți de ale vorbirei. Este prea bătătoare la ochi acéstă împrejurare, decâtū să nu ne facă să gândimū seriosū asupra punctului acestuia. Totū unū asemenea modū de gândire ne îndreptătesce de a susține, că și literatura este posibilū a o tracta în legătură cu stilistica, fără a se abate cătuși de puținū dela scopurile, pre cari le urmărescū aceste două sciințe. Ocupându-te cu unū autorū, la acesta înveți a cunosce și gândirile lui și simțimintele și modulū lui de a vedē în timpulū în care a trăitū, și, dacă este o personă mai marcantă, poți să cunosci din elū și spiritulū de care era străbătută societatea națiunei sale seū preste totū societatea omenescă a timpulū, în care elū a trăitū, poți să găsești în elū o mulțime de întorsături de stilū, de deosebite nuanțe, poți să ți-le însusesci, și prin deprinderi scripturistice asupra modulū lui de gândire și simțire ți-ai ajunsū și scopulū urmăritū de stilistică.

Tractarea acéstă are însă deosebitulū avantajiu de a fi contribuitū la desvoltarea puterei spirituale a elevulū, punēndu-lū pre acesta în o continuă activitate, care este de cea mai mare valóre chiar și pentru greutățile vieții, de cari nu se póte feri nice unū muritorū.

Din tóte cercetările de până aci amū pututū primi convingerea că sciința, după cum e ea sistemisată în cărțile de scólă, ni se arată în o formă de totū abstractă și anevoiósă pentru perceperea spiritulū încă acum în desvoltare și neajunsū la maturitatea cerută. Totū ceea-ce găsimū în astfelū de cărți sūntū numai regule, legi, noțiuni, sisteme, cari numai pre o cale fórte îndelungată aū pututū să fiă astfelū stabilite, după cum se află ele astăzi. De altă parte vedemū, că sciințele sūntū așa de desvoltate încatū se arată ca imposibilă

orî și ce încercare de a căuta să le faci intrare tuturor în școlă educativă.

Alta va trebui deci să fiă și estensiunea, în carea aū să fiă predate științele în școlă, și cu deosebire alta va trebui să fiă forma de predare. Pentru a pute satisface acestorū cerințe este neapăratū de lipsă, ca să ne dămū sémă asupra scopului urmăritū de numitele școle și apoi să ne străduimū a și acomoda mijlócele întru ajungerea acestui scopū.

Dr. *Petru Spanū.*

ÎNTEMEIEREA PSICHOLOGICĂ A ACTELORŪ ELEMENTARE ALE GÂNDIRII ÎN MARGINILE LEGILORŪ HERBARTIANE DE ASOCIARE ȘI REPRODUCERE.

(*Monografiă psihologică*).

(Continuare).

Orî-ce nu găsesce nimicū egalū în masele de gânduri reproductibile, nu sūntemū în stare să cuprindemū. Din senzațiunile obscure, pe carī le provócă în noi afecțiunile externe, cuprindemū în modū perceptivū, judițiosū seū noționalū, numai lucrurile pentru carī avemū mijlóce de pricepere. Ceea-ce nemijlocitū nu póte reproduce absolutū nimicū, nu se va pute fixa prin complicare, și din ceea-ce nu se póte fixa nu resultă nicī de aici înainte nimicū clarū.

Extragemū următorulū raportū între procesele de formare alū sferei și alū conținutului. Ele sūntū dóuē curente de gândire opuse, carī se condiționéză unulū pe altulū. În ele recunóscemū cele dóuē forme de manifestare fundamentală și stereotipă ale orī cărei inteligențe, adecă *cuprinderea extensivă* și cea *intensivă*. Améndouē sūntū, după cum vedurāmū, rezultatulū unei cooperări unitare a tuturorū operațiunilorū elementare ale gândirii, numescă-se acestea raționare, formare de judecāți orī de noțiunī. Explicarea lorū nu este a se căuta și nicī că se póte găsi decātū în totalitatea acțiunilorū reciproce între idei.

Maî alegemü ca exemplu o materie, din punctü de vedere alü esactităţii logice maî înaintată, cu scopulü de a esamina încă alte fenomene ale gândirii.

Problema să fiă a forma în consciinţa băiatului noţiunea despre Paralelogramü, prin mijlocirea unei figurî geometrice concrete, bunăoră printr'unü Oblongü desemnatü pe tablă. Vomü înţelege numai decâtü, că aici avemü de a face cu *formarea unui conţinutü*, pe care trebuie să-lü dobândescă scolarulü din privirea la Oblongü. Paralelogramulü încă e unü raportü de idei seü — folosindü terminulü logicü — unü raportü de note. Elü va fi cuprinsü, când băiatulü a isbititü să formeze judecata, că dintre cele patru laturî ale figurêi vëdute, cele opuse sîntü paralele. Îndată ce s'a ruptü acéstă judecată, noţiunea Paralelogramü e unü faptü psihicü sevêrsitü.

E maî pre susü de îndoială, că judecata nu se va puté forma în vederea Oblongului, până când băiatulü nu scie ce va să ñică linii paralele. Nu noţiunea Paralelogramului ce urméză a se forma acum, dar în totü casulü ideea despre situaţiunea paralelă a liniilorü trebuie neapăratü să existe în consciinţa băiatului şi să se reproducă în mijloculü unui complexü de idei, fiă de ori-ce natură, ba chiar împreună cu acestü complexü, înainte de ce arü puté să fiă observată şi la laturile Oblongului. E posibilü, că învăţatorulü să îndrepte acum ântëia-óră luarea aminte a băiatului asupra acestei situaţiuni, ñicënd elevului bunăoră să observe, dacă laturile opuse ale oblongului *zac saü nu în aceeaşi direcţiune*. Şi în casulü acesta trebuie să fiă existatü ideï, care vinü a fi împröpetate în memorie prin cuvintele „zacü saü nu în aceeaşi direcţiune“ şi cari odată reproduse, mijlocescü descoperirea situaţiei paralele şi la laturile Oblongului. Neîntimpinându întrunü casü concretü nici acéstă preparaţiune, învăţatorulü va trebui maî ântëiü să clarifice deosebirea din cestiune, ca să pôtä fi de faţă la privirea figurêi. Decumva Oblongulü n'arü produce în băiatü decâtü impresii absolutü incomparabile cu ceea-ce scie, în casulü acesta chiar şi afecţiunea cea maî puternică, ajutatä

fiă și de unū organū alū vederii orī cātū de perfectū rămâne, nu ȕicemū nesimțită, dar sigurū nepricepută.

În momentul, în care scolarulū e îndrumatū să observe situația laturilorū opuse, ideile revocate în memorie prin cuvintele învățatorului primescū rolulū unorū auxiliare pentru a reproduce mijlocitū totū ce va fi sciindū scolarulū despre situația liniilorū drepte. Ceea-ce s'a reprodușū mijlocitū se complică ca faptū psihicū simultan cu situația laturilorū, care continuă a impresiona acum, dândū existență judecătii: „Situația laturilorū opuse dintre cele patru ale Oblongului e (ca) o situație a liniilorū drepte“. Acea dintre situațiile reproduce și complicate, care s'arū întempla să corēspundă cu cea intuită acum în laturile Oblongului, va stărui neapēratū a se contopi. Ea se va reproduce prin urmare în modū nemijlocitū născēndū judecata: „Situația liniilorū drepte, eū o cunoscū, este cea paralelă“. Îndată ce s'a sevērșitū apoi și contopirea situației nemijlocitū reproduce cu ceea-ce acum impresionēză, scolarulū isbutesce a-și forma judecata căutată. Elū va recunōsce paralelismulū liniilorū drepte și la laturile figurei ce-ī staū înainte, judecândū: „Dintre cele patru laturī ale Oblongului cele opuse sūntū paralele“. Raportulū de note, descoperitū asupra Oblongului, n'are trebuință decât de numele Paralelogramū, pentru ca judecata să pōtă fi formulată mai scurtū așa: „Oblongulū e unū Paralelogramū“.

Notămū, că la învățamētū nu e de lipsă a se adresa întrebări cu privire la tōte premisele. În cursulū de obiceiū fōrte repede alū gândirii, care preferă felulū de vorbire entimemicū, o întrebare, cređută a fi la timpū, se ivesce adeseori prea târđiū. Sincronica vorbirii și gândirii apare defectuoasă și întrebările, în locū să favorizeze, mai multū împedecă priceperea. În fața problemei de mai nainte e de ajunsū să pornimū gândirea băeților pōte prin cuvintele: Priviți la Oblongū și aflați, care dintre situațiile cunoscute ale liniilorū drepte corespunde laturilorū opuse ale Oblongului. E clarū, că în momentul, în care cuvintele învățatorului aū

amintitū *situația liniilor* drepte, reproducerea mijlocită a celor știute și complicarea lor cu noua senzațiune, apoi reproducerea nemijlocită și contopirea finală a elementelor egale, vor născă ca prin fulgerū judecata dorită. Casurile acestea sânt cele mai dese; ele nu pot însă să dispenseze teoria psihologică dela datorința de a griji și de acele casuri când procesul de cuprindere se desfășură mai cu anevoie seū când nu se desfășură de locū. Învețătorul trebuie să cunoască în casuri de acestea mijlocele potrivite și să le scie întrebunința în consonanță cu stadiile de evoluție naturală a gândirii, dacă lucrarea lui va voi să reclame dreptul de a se numi procedere științificū intemeiată și adevăratū artistică. Multe priceperi se sevrșesc fără scirea, prin urmare fără meritulū învețătorului. Aceste succese involuntare nasc credința ce se stabilește pe încetulū în mulți învețători, că numai elevul neînțelegătorū e vina neînțelegerii. Vom sci dar, unde este a se căuta de multe ori cauza neînțelegerii.

Raportulū de note seū noțiunea Paralelogramului a rezultatū așa dară din următoarea mișcare gânditoare:

Formarea de conținutū.

Propoziția minoră: Situația laturilor opuse dintre cele patru ale Oblongului e (ca) o situație liniiilor drepte.

Propoziția majoră: Acastă situație de linii drepte e cea paralelă.

Judecata contopitoare: Laturile opuse dintre cele patru ale Oblongului sânt paralele adecă: Oblongulū este unū Paralelogramū.

Individulū, în care s'a petrecutū acestū procesū, nu trebuie neapăratū să fiă în stare a formula gândirea lui prin cuvinte, nici măcar să observe procesulū petrecutū în consciința lui. O astfelū de observare e rezultatulū reflecțiunei seū perceprii interne și e o problemă pentru educătorulū psihologū.

În judecata contopitoare (concluziunea) paralelismulū se asociază în modū predicativū cu laturile opuse ale Oblongului

ca subiectu. Prin acestu actü psihicu dobândimü o *descriere* (descriptio) a Oblongulu. Descrierea devine cu atâtü mai completä, cu câtü se vorü puté forma mai multe judecät contopitoare asupra Oblongulu, la felurite îndemnuri venitü din läuntrulu consciinței. Prin descrieri repetite dobândim totü atâtea deosebiri de *specie* (species), care separözä Oblongulu când de unulu când de altulu dintre individele geometrice. Scopulu formärii conținutulu este așa darä a deosebi individele unele de altele. Descrierea, privitä din punctü de vedere psihologicü, e totdeauna o judecatä resultatä din contopire; din punctü de vedere logicü ea e o judecatä analiticä. Existența ei e condiționatä prin o raționare după tipulu formärii conținutulu.

Stefanü Velovanü.

DINTR'ALE ECONOMIEI.

Rolulü gunoiuluü în agriculturä.

Di de di ni se dä ocasiune a constata unü progresü totü mai îmbucurätörü în agriculturä; di de di vedemü unü interesü totü mai mare între ömenii, ce se ocupä cu acésta nobilä lucrare. Se pare că s'aü convinsü cei mai multü dintre agricultorii nostri, că și pentru agriculturä se mai recerü unele cunoscințe, cari nu se potü învăța numai dela córnel plugulu, ci și din observările și esperiențele altora.

Pänä bine de curënd, credeäü multü nu numai dintre simplii cultivätori, dar și unii dintre pretinșii nostri cärturari, că pentru agriculturä sünü de ajunsü cunoscințele, ce și-le pöte cäștiga fiä-care agricultörü pre cale practicä dela pärinti și moși. Astädi, când töte mäestriile omenesci tindü spre perfecționare, când marii proprietari întrebuintözä chiar puterea aborulu la lucrarea pämentulu; nice miculü cultivätörü nu mai pöte remänea indiferentü, ca pänä acumü, de îmbunătățirile ce se tindü a se face în agriculturä, ci chiar și elü trebuie să învățe și să scie din carte cum să lucre pä-

mântul? cum, ce și când să samene? Cum să producă gunoiu bună? etc.

Cu acésta ocașiune ne vomă ocupa nițelă cu întrebarea : cum putemă produce gunoiu bună? Ȋică anume *bună*, căci pe care 'lă vedemă risipită prin cele mai multe curți ale agricultoriloră nostri, nice nu merită numele de gunoiu în înțelesulă strinsă ală cuvântulă.

Pentru ca să producemă gunoiu bună, avemă lipsă de vite bune, grajdă bună, așternută și nutreță bună. Fără unulă din acestea patru lucruri, nu putemă produce gunoiu bună.

Décă despre semînță se pôte Ȋice, că „ce samenă, acéa răsare“, cu atătă mai vĕrtosă despre gunoiu, că cumă și cu ce nutresci vitele, asemenea gunoiu îți voră produce. Nutresci vitele rĕu, cu paie, frunđe și coceni, ele nu potă produce gunoiu bună, ca nutrindu-le cu fĕnă bună, otavă, lături, napĭ etc.

În privința nutremĕntulă trebuie să observămă, că precum nutremĕntulă plânteloră e de două feluri: organică și anorganică, așa e și ală animaleloră. Nutremĕntulă organică ală plânteloră, care constă din oxigenă, azotă, carbonică etc. se preface în animale în carne și óse; ear nutremĕntulă anorganică, care constă din potașă, vară, feră etc. neputându-se mistui în stomaculă animală, ese sub forma de bălegară (escremente), pentru a servi mai departe ca nutremĕntă regnului vegetală. Astfelă a întocmită bunulă creatoră, ca animalele să dé înapoi o parte din nutremĕntulă loră, plânteloră, dela cari l'ău și luată.

Economă harnică și esperți aă aflată unele date fórte instructive în privința produceră gunoiului. După aceia cam 50% din nutrețulă uscată, cu care se nutrescă vitele, se face bălegară, ear totă atăta trece în carne și óse. La vitele albe 100 chilograme balegi conțină 84 chgr. apă și 16 chgr. nutreță uscată; ear urinulă conține 94 chgr. apă și 6 chgr. nutreță uscată. La cai 100 chilograme balegi conțină 76 chgr. apă și 24 chgr. nutreță uscată; ér' urinulă conține 90 chgr. apă, 10 chgr. nutreță uscată. Celă mai apătosă gunoiu este celă

de rimători și bivoli; celū mai caldū este dela cai, ear celū mai cu putere dela boi.

Gunoiolū dela cai, fiindū mai caldū, se recomandă în pământurile reci (argilose); gunoiolū dela boi și vaci în pământurile vărōse, și nāsipōse, ear celū de rimători și bivoli în pământurile humōse.

Gunoiolū prōsperū nu e bunū la sēmănaturile de grāu și sēcără, căci conținendū nesce bureți, produce tăciunele; elū însă este bunū la sēmănaturile de primăveră: la cucuruzū, cartofi, ovēsū etc.

De așternutū se întrebuintează: paie de grāu, sēcără, ovēsū, orzū etc. De o vită mare trebuie așternutū câte 4 chilograme pe ȕi. Celū mai bunū așternutū este din paie de sēcără și de grāu. Unū chilogramū paie de sēcără absorbē 4 litre de udū, ear din cele de grāu unū chilogramū absorbē numai 2½ litre de udū (urinū).

Cu câtū se lasă așternutulū mai multū sub vite, cu atâtū se face gunoiulū mai bunū, deōre-ce golurile paielorū aū timpū de ajunsū pentru a se umplē cu udū și a ajuta astfelū descompunerea și fermentarea. Unii voescū a recomanda, ca gunoiulū nice să nu se scōtă de sub vite așa desū, ci numai odată de două orī preste anū. În asemenea casuri arū trebui să se facă grajdurile mai înalte și mai cofundōse, ca să încapă totū gunoiulū, ce se produce. Între împrejurările economilorū nostri însă acēsta este imposibilū; este de ajunsū, decă gunoiulū se lasă sub vite până când credemū, că paiele așternute s'aū umplutū deja cu urinū. Neintēplāndu-se acēsta și scōțēndu-se așternutulū secū pre grāmada (platformă), gunoiulū muceșcesce. Pentru a încunjura acēsta este de recomādatū a face grāmada regulatā; în dosū unde să fiă mai feritā de vēnturi și de sōre, e de a arunca pe grāmada din când în când udulū, ce eventualū arū curge din grāmada, sēu preste ernală zăpadă și a plānta în jurulū grāmeșei nisce frāgari, decă în altū modū nu o putemū feri de sōre și vēnturi.

Precum este păgubitoru a arunca gunoiulă când se scóte de sub vite cu furcoiulă în tóte părțile, așa este păgubitoru și a'lă duce pre agri și a'lă lăsa acolo timpă uitatū în arșița sórelui și spălatulă ploiloră, căci prin asemenea proceduri se perde din elă amoniaculă, care este de neapărată trebuintă la nutrirea plânteloră. Tare greșitū lucră deci unilă din agricultorii nostri, când aruncă gunoiulă cu ocașiunea scóterei din grajdū în tóte părțile, când îlă ducă pre agri și acolo 'lă lasă tinsū până evaporéză totū amoniaculă din elă, când consideră gunoiulă nu de aceea ce în adevărū este „motorulă principală ală agriculturēi“ ci de unū lucru molestătorū, de care caută a se scăpa câtū mai în grabă. Neglijința acésta se rēsbună pretutindēnea; căci auđimū pre celă mai multilă din agricultorii, carilă facū astfelū, đicēndū: „amū dusū atâtea și atâtea carē de gunoiū pre agrulū acesta, și totuși amū recóltă slabă.

Gunoiulă se cară pe agri de comunū atunei, când agricultorulă nu are altă ocupațiune. Se transportă cu carulă pre agru, se risipește îndată din carū și când s'a umplutū agrulū, se ară.ēră îndată, ca să ajungă gunoiulă sub brasdă, unde amestecându-se cu pământulă să potă da nutremētulă de lipsă sēmănatūriloră ce se cultivă pre elă (agru).

Cantitatea de gunoiū, ce trebuie transportată la unū agru de unū hectarū, variază după calitatea solului. În solurile de totū rele se transportă gunoiū mai multū (până la 80 carē de hectarū), ear în solurile mai bune mai puținū (până la 40—50 carē la hectarū).

S'a constatatū, că agrilă cu pământulă mai sterpū fiindū ingrășați cu gunoiū dau o produțiune îndoită și întreită (după împrejurările climaticē) ca fiindū neingrășați. Despre acésta aū făcutū esperiență și agricultorii nostri, deóre-ce 'lă auđimū adese đicēndū: „decă ducī gunoiū la locū, apoi 'lă dă Dumneđeū norocū“.

La noi s'aū dedatū ómenilă a întrebuintă la ingrășarea pământului numai gunoiulă, care se produce dela vite; în

alte țări, unde agricultura stă pre o treptă mai înaltă, ca noi, mai întrebuintează agricultorul: cenușa de prin fabrica materiile fecali, varul, sarea, potașa, gipsul etc. Producțiunea în acelea țări și este mai mare ca la noi; dar fiind producțiunea este mai mare și speșele de întreținere ale agrilor sântu mai mari, ca ale noastre. Astfelu ceea-ce se produce mai multu, se și spesază.

S'a adeveritū prin unū lungū șirū de observări și experiențe, că este de ajunsū să lipsésca potașa, varulū sau sarea dintr'unū agru, ca elū să nu mai dé recólte ca mai înainte este de ajunsū ca unulū din acelea elemente să lipsésca și recóltele să stagneze din anū în anū. Să nu ne mirămū dar când vomū vedé ca mâne agricultorii harnici îmbunătățind agrii chiar și prin presărarea de cenușă, varū, sare etc.

În fine trebuie să amintimū, că și grajdulū și rasa vite lorū contribue în modū însemnatū la producerea unui bun gunoiū. Grajdulū întru atâta, ca să fiă bine închisū și să nu fiă curentū de aerū prin elū; ear vitele să pótă dá gista bine nutrețulū consumatū.

Ioanū Georgescu.

LITERATURĂ POPORALĂ.

Colinde *).

A). *Colinde religiose.*

Noi umblămū
Să colindămū
P'astă sară întunecósă,
P'astă tină necălcată;
Noi umblămū
Să o călcămū.
Ne'ntălnimū cu Dumneđeļū
Cu vestinēntu mohoritū
Mare, lungū până 'n pămēntū.

Împrejuru pólelorū
Sântū totū stele mērunțele,
Mai pe susū mai măriclele.
Mâna stângă crucea duce
Ș'a deréptă bosiocū,
Bosiocu fetelorū,
Măghiranū nevestelorū,
Mērū de aurū junilorū
Și crucea bătrānilorū **)

*) Cele mai multe din aceste colinde le-amū adunatū prin școlarii dela școlile medii române din Brașovū în ultimii patru ani (1887—1890). La fie-care piesă este însemnatū numele colectantului și loculū, în care a fostū auđitā colinda.

**) Auđitā în Brașovū de A. Gămulea.

*

Pogorit-a Dumneđu
 Cu vestmântu mohoritü,
 Mohoritü până 'n pământü.
 Dar în pieptü și 'n spățicele
 Luciși stele mărunțele,
 Pe din susü mai măricele.
 Luciși luna cu lumina
 Și sórele cu căldură.
 Dar în cestü doi umerei
 Luciși doi luceferei.
 Mâna stângă crucea 'și duce
 Ș'a deréptă bosioce,
 Bosioculü fetelorü
 Măghiranü nevestelorü,
 Tămăița babelorü,
 Mëru de aurü junilorü
 Și crucea bêtrânilorü.
 Raiule, grădină dulce
 Nu më 'ndurü d'a më mai duce
 De mirosulü florilorü.
 De dulcéța pómelorü,
 De versulü păsërilorü,
 De sgomotu-albinelorü.
 Susü în pórtă lui Christosü
 Rëmâi, omü bunü, sănëtosü
 Ca unü trandafirü frumosü,
 C'ai fostü gazda lui Christosü;
 Rëmâi gazdă sănëtósă
 Ca o garófă frumósă¹⁾

*

Dómne Isuse Christóse,
 Multü ne-ai lăsatü zorü frumóse
 Și rađe prea luminóse!
 Domnü din cerü te-ai coboritü,
 Te-ai coboritü pe pământü,
 Chipü de porumbü te-ai făcutü
 Și Iuda că te-a vëndutü.
 Jidovilorü că te-a datü
 Trei-deci de-arginți și-a luatü.
 Pe cruce te-au răstignitü,
 Cu pironü te-au pironitü
 Cu sulița te-au străpunsü.
 Josü la iadü că te-ai lăsatü
 Și iadulü l'ai sfărîmatü,
 Mulți diavoli s'au spăimëntatü,

Suflete s'au bucuratü.
 Într'o parte te-ai uitatü
 Pe moșu Adamü l'ai aflatü:
 — Scól' Adame, moșu Adame,
 Că ție că țamü cređutü,
 Toți din iadü mărturisindü!
 Ne-ai scosü, Dómne, din peire
 Pentru-a noastră mântuire.
 De acum până 'n vecie
 Mila Domnului să fie,
 La mulți ani cu bucurie,
 Dumnea-vóstră veselie!²⁾

B. Colinde turesci.

Colo susü pe munte 'n susü
 Hoï Lerui Dómne,
 Sântü vre-o optü sute de oi
 Și vre-o optü păcurärei,
 Numai unu-i străinelü.
 Și pe-acela l'orü mánatü.
 Să bată oile în josü.
 Pân oile le bătea
 Lui grea lege că-i făcea:
 Ori să'lü pusce, ori să'lü taie.
 Dară elü din graiü grăia:
 — Pe mine nu më mpuscatü,
 Numai capulü mi'lü luatü.
 Și pe mine më îngropați
 În strunguța oilorü
 Și 'n jocuțulü mieilorü.
 Pe mine lutü nu puneți,
 Numai dragă sluga mea
 Puie dragü fluerulü meu.
 Și când vëntulü va sufla
 Fluerulü că m'a cânta.
 Câte oi mândre, bälăi,
 Tóte m'orü cânta pe vâi;
 Câte oi mândre, seine,
 Tóte m'orü cânta pe mine;
 Câte oi mândre, cornute,
 M'orü cânta pe vërfü de munte.
 Când a sufla vëntu 'ncetü,
 M'orü cânta pe-unü sêcretü;
 Când a sufla vëntu linü,
 M'orü cânta ca pe-unü străinü³⁾.

¹⁾ Audită în Săcele de C. V. Căciulă. ²⁾ Audită în Ghimbavü, de Trăianü Comșa. ³⁾ Audită în Turda de Michailü Popa.

II.

Colo 'n josă și mai în josă
 Unde ă locă mai frumosă
 Este o dalbă mănăstire
 Cu ușile josă pe mare
 Cu ferestrele spre sôre.
 În lăuntru ce era?
 Ună copilă ce totă plângea.
 Maică-sa din graiă grăia:
 Tacă, copile, nu mai plânge,
 Că mama ție ți-o da
 Două mere 'ntraurele
 Ca să te totă joci cu ele!
 Fiu totă nu înceta,
 Ci plângea, se tânguia.
 Maică-sa ear 'i grăia:
 Tacă, fiule, nu mai plânge,
 Că mama ție ți-o da
 Și cheile raiului,
 Raiu sfântă să'lă stăpânesci
 Și ceru să'lă moștenesci! ¹⁾

III.

Pe sub vița vinului
 Junelui bună,
 Voinică calu 'și potcovia
 Junelui bună,

Cu potcove de argintă
 Să n'atingă de pământă.
 Sulița și-o zugrăvia.
 Mană-sa din graiă grăia:
 — Ce ție ție, fiu mamă?
 Ori ă pusă gândă de însurată,
 Ori gândă rău de cătănită?
 — Ba eă, mamă, nu mi-amă pusă
 Nică gândă bună de însurată,
 Nică gândă rău de cătănită,
 Ci în luptă să me luptă!
 Colo 'n vârfulă muntelui,
 De laturea drumului,
 Sub ună mără mare 'nflorită
 Șade leulă adormită.
 — Scolă leă,
 Măi căne răă,
 În luptă să ne luptămă
 Și 'n săbiă să ne tăiemă!
 — Ba în luptă, că-ă mai dréptă
 Și-ă de Dumneđeă lăsată!
 Se luptară, se luptară
 Di de vară
 Până 'n séră
 Când era pe la apusă
 Voinică pe leă l'a răpusă ²⁾.

Andreiă Bărseanu.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 94/1890.

Procesă verbală

ală comitetului Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului română, luată în ședința dela 27 Maiă n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariă, vice-preș., Z. Boiă, E. Măcellariă, Ioană Hannia, I. V. Russu, I. G. Popă, Parteniu Cosma, Nican. Frateșiu, Ioană Popescu, N. Togană, bibliotecariă.

Secretară: Dr. I. Crișiană.

Nr. 37. Eliseiă Mezei, studentă de clasa V. gim. în Blajă și stipendiată ală Asociațiunii, legitiméază sporiulă ce l'a făcută în studiă

¹⁾ Auđită în Tohanulă-vechiă de N. Gaboră. ²⁾ Auđită în Tohanulă-vechiă de Gheorghe Vodă.

în decursul celor 2 perioade prime ale anului școlastic curent (Ex. Nr. 77/1890).

— Spre știință.

Nr. 38. Direcțiunea bancei de asigurare mutuală, „Transilvania“, prin hârtia dto. 12 Maiu a. c. încunoscînteză comitetul, că cu ocasiunea tragerii de obligațiuni ale fondului de întemeere dela 30 Martie a. c. s'a sortit și obligațiunea Nr. 580 aflătoare în posesiunea Asociațiunii, care obligațiune se va replăti cu suma de 100 fl. cu 1 Augustu a. c., cu care și va înceta și dobânda. (Ex. Nr. 85/1890).

— Spre știință. Cassarul primesce însărcinarea a ridica la timpul său suma obligațiunii sortate.

Nr. 39. Cassarul Asociațiunii, d-lu G. Candrea, răspundendă la însărcinarea primită prin concludulă dto 27 Martie a. c. Nr. 19 relativă la esoperarea transcrierii, pe numele Asociațiunii, a acțiilor trimise de d-lu B. Bașota, avocatul în Abrudă, cu scopul de a fi număratul în șirul membrilor fundatori ai Asociațiunii, raportează, că acțiile s'au transpusu în regulă din partea d-lui Bașota la cassa Asociațiunii dimpreună cu 12 fl. interesele acelor acții pe anul 1889, și că numitulă domnă a primitul în schimbul acția Nr. 285 dela „Auraria“, pe care o depusese la cassa Asociațiunii ca taxă de membru pe viață; în fine d-lu cassaru se rogă, a se lua măsurile de lipsă, spre a se estrada d-lui Bașota diploma de membru fundator. (Ex. Nr. 86/1890).

— Se adevereșce primirea a 4 acții de câte 50 fl. trimise de d-lu B. Bașota dimpreună și a sumei de 12 fl. v. a. interesele pro 1889 după acele acții, avendul a'i-se estrada deodată, pe basa îndemnisării date comitetulă prin concludulă din ședința II-a a adunării generale a XXVIII-a dto, Făgărașul 16/28 Augustu 1889 Nr. prot. 16, și diploma cerută.

Nr. 40. Președintele Asociațiunii, d-lu G. Barițiu, prin hârtia dto. 21 Maiu a. c. transpune pe sēma bibliotecēi școlēi civile de fete a Asociațiunii 53 cărți, în partea loră cea mai mare didactice, scrise și tipărite în limba noastră maternă, consemnate într'unul catalogulă alăturat. (Ex. Nr. 89/1890).

— Noulă darul marinosul alu d-lui președinte G. Barițiu se ia cu mulțamită spre știință.

Nr. 41. Direcțiunea despărțemēntulă XVII (Reghinul) alu Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 11 Maiu a. c., încunoscînteză comitetulă, că în ședința subcomitetulă dela 11 Maiu a. c., la care

a participat și inteligența română din Reghină și giură, s'a desfiptă ziua *ținerii* adunării generale a Asociațiunii pe 27 Augustă n. a. c. și zilele următoare și s'a stabilit și un program ală festivităților, ce vor fi împreunate cu adunarea numită. (Ex. Nr. 90/1890).

— Ținendă contă de hotărîrea subcomitetului din despărțemântulă Reghinului, luată în ședința dela 11 Maiă a. c. se decide ca adunarea generală proximă a Asociațiunii transilvane să se țină la 27 Augustă st. n. a. c. și zilele următoare în orașulă Sas-Reghină, avendă a se face pregătirile necesare în sensulă statuteloră.

Nr. 42. Direcțiunea școlei Asociațiunii, prin hârtia dto 23 Maiă a. c. Nr. 51, subșterne spre revisuire procesulă verbală, luată în conferința corpului didactică dela 11 Maiă a. c., (Ex. Nr. 92/1890).

— Se ia spre știință.

Nr. 43. Administrația ȋiarului „Tribuna“ subșterne spre achitare ună contă în suma de 5 fl. 10 cr., speșele de timbru, ce le-a avută cu publicarea de câte 2 și 3 oră à 6 concurse pe sēma Asociațiunii, (Ex. Nr. 93/1890).

— Contulă subșternută se transpune spre achitare la cassa Asociațiunii.

Nr. 44. La propunerea bibliotecarului Asociațiunii se decide : A se transpune pe sēma bibliotecăi școlei de fete a Asociațiunii a) ună „herbariū“ aflătoră în biblioteca Asociațiunii, b) ună esemplară din opulă : Dr. Sentz A. Schaguna : Compendium des kanonischen Rechtes der einen heiligen, allgemeinen und apostolischen Kirche, Hermannstadt 1868, c) ună esemplară din opulă Șaguna A. baronū de : Manuală de studiulă pastorală, Sibiiū 1872.

Nr. 45. Totă la propunerea bibliotecarului Asociațiunii :

— Se încuviințēză procurarea, din suma votată pentru biblioteca Asociațiunei a unui dulapă de cărți pe sēma numitei bibliotecăi, pentruca să se pōtă așēda în ordine bună ună numără considerabilă de cărți câștigate în anii din urmă pentru Asociațiune mai virtosă din produsele literaturēi române.

Nr. 46. Aă întrată la comitetă taxe de membrii dela : Mateiū Popă Grideană, în M.-Oșorheiă, 5 fl. pro 1889 ; Stoica Antonie, în M.-Oșorheiă 5 fl. pro 1889 ; Theodoră Doboă, în Hațegă, 5 fl. pro 1890 și 1 fl. pentru diplomă ; Stefană Badică, în Petroșeni, 5 fl. pro 1890 și 1 fl. pentru diplomă ; Porciusă Floriană, în Rodna, 5 fl. pro 1890 ; Dr. Ioană Rațiū, în Turda, 5 fl. pro 1890 ; Rațiū Emilia, în Turda, 5 fl. pro 1889 ; Ungureană Emanuilă, în Timișora,

15 fl. pro 1890, 1891 și 1892; Cheresteșu Alexandru, în Dejă,
5 fl. pro 1890.

— Spre știință, cu aceea, că membrii de nou înscriși vor
primi diploma, îndată după ce vor fi obținut aprobarea adunării
generale a Asociațiunii.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanū Crișianū m. p.
secretarū II.

Verificarea acestui proces verbal se încrede d-lorū: I.
Hannia, I. V. Russu, I. G. Popū.

S'a cetitū și verificatū, Sibiiu în 29 Maiū 1890.

Ioanū Hannia m. p

Ioanū V. Russu m. p.

I. G. Popū m. p.

PROGRAMULŪ

*examenelorū de vară dela școla civilă de fete a „Asociațiunei tran-
silvane pentru literatura română și cultura poporului românū“.*

În 27 Iuniū n.

Înainte de amēdī:

- Dela 8—9 Religiunea cu tōte elevele,
- „ 9—10 $\frac{1}{2}$ Limba română cu clasa I. și
literatura română cu clasa IV;
- „ 10 $\frac{1}{2}$ —11 $\frac{1}{2}$ Geografia cu clasa II.;
- „ 11 $\frac{1}{2}$ —12 Fisica cu clasa IV.

După amēdī:

- „ 3—4 Chemia cu clasa III.;
- „ 4—5 Limba francesă cu tōte elevele.

În 28 Iunie n.

Înainte de amēdī:

- „ 8—8 $\frac{3}{4}$ Limba germână cu clasa I.;
- „ 8 $\frac{3}{4}$ —9 $\frac{1}{2}$ Botanica și Mineralogia cu clasa II.;
- „ 9 $\frac{1}{2}$ —10 $\frac{1}{2}$ Limba maghiară cu clasa III.;
- „ 10 $\frac{1}{2}$ —11 Aritmetica cu clasa I.;
- „ 11—12 Istoria universală cu clasa III.

După amēdī:

- „ 3—4 Musica instrumentală;
- „ 4—5 Declamațiunī și musica vocală;
- „ 5—6 Gimnastica.

În 29 Iunie n.

La orele 11 încheierea solemnă a anului scolasticū și distribuirea
atestațelorū.

Directiunea.

Nr. 90/1890.

CONVOCARE.

În conformitate cu prescriesele §§-lor 14 și 21 din statutele Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, precum și cu concludul comitetului de dto 27 Maiu a. c. Nr. prot. 41 *adunarea generală pentru anul curent se convocă prin acesta în orașul Reghinul săsesc pe 15/27 August și zilele următoare.*

Aducându acesta la cunoștința publică, invităm pe toți membrii Asociațiunii a lua parte în număr cât mai mare la ședințele adunării.

Pentru comitetul Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român.

Sibii, în 9 Iunie 1890.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioan Crișan m. p.,
secretariu II.

CONSEMNAREA

contribuirilor făcute în favorul școlii superioare de fete a „Asociațiunii transilvane“ pe căla d-lui Parteniu Cosma din 1 Ianuarie până la ultima Iunie 1889.

Neculae Bobeș, econom în Ocna; Victor Hanișiu, econom în Sibii; Pavel Frățilă, econom în Presaca; Ioan Costea, econom în Armeni; Ioan Hurmezan, econ. în Sânt-Mihaiu-de-Câmpie; Vita Gyur, econom în N.-Sikarló câte 1 fl.; Nuțiu Bota, econ. în Sein; Nagy Lajoș, econ. în Apa câte 50 cr.; Ioan Kisch, econ. în Aranyoș-Megyeșiu 1 fl.; Neculae Radu, econ. în Czelina; Rachira Barabaș, economă în Vidacutul-rom.; Simefta Goga economă în Daneșiu; Demetriu Apán, econ. în Sein câte 50 cr.; Kozma Jánóș, Kreszpay Agoston, econom în Iloba câte 1 fl.; Pavel Modoiu, econ. în Czelina 50 cr.; I. Cătană, econ. în Reteșdorf; Mathilda Onufreiu, econ. în N. Sikarló câte 1 fl.; Ana László, econ. în Sard; Mich. Rotariu, econ. în Boiulu-mare câte 50 cr.; Ioan Colhon, econ. în Laz; Dumitru Vintilă, econ. în Șeica-mare câte 1 fl.; Ana Hidveg, econ. în Hășfalău 50 cr.; Ioan Dobrotă, Ioan Radu econom în Cornățel; Iacob Rozășan, econ. în Buia; Neculae Câmpén, econ. în Alămor câte 1 fl.

Rectificare: În procesul verbal al ședinței comitetului dela 27 Martie a. c. la Nr. 25 pag. 126 în loc de „doi galbeni“ e de a se ceti „doi Napoleon“ în aur. — Acești Napoleon dimpreună cu cei doi remași din anul trecut (așa dară 4 Napoleon), se vor da la una seú la două domnișore ori domne române, carî se vor presenta la balul adunării generale a Asociațiunii din estú an în cel mai frumos costum național românesc din Transilvania.

Editura Asoc. trans. Redactor: I. Popescu. Tiparul tipogr. archidiec.